

Reiknaður ábati vegna íhlutunar Samkeppniseftirlitsins

Lýsing á aðferðafræði og forsendum

Rit nr. 3/2024

Samkeppniseftirlitið

Borgartún 26, 125 Reykjavík

www.samkeppni.is

Efnisyfirlit

I.	Inngangur	3
II.	Aðferðafræði greiningarinnar byggir á leiðbeiningum frá OECD.....	4
1.	Heildstæð nálgun	6
1.1.	Ábati er metinn af eftirliti með samrunum, misnotkun á markaðsráðandi stöðu og samráði	6
1.2.	Greiningin nær til íhlutunar sem áfrýjunarnefnd eða dómstólar hafa ekki snúið við	7
1.3.	Reikna skal ábata viðskiptavina á viðkomandi markaði vegna íhlutunarinnar	7
2.	Meginreglur	8
2.1.	Forsendur um ætlaðan ábata: Notast við sjálfgefnar forsendur þar sem gögn skortir.....	8
2.2.	Engin íhlutun hefði neikvæð áhrif	8
2.3.	Einungis horft til kyrrstæðra áhrifa.....	8
2.4.	Reiknaður ábati af íhlutun samkeppnisyrvalda metinn reglulega og birtur á aðgengilegan hátt	9
2.5.	Niðurstöður birtar sem 5 og 10 ára hlaupandi meðaltal.....	9
2.6.	Niðurstöður birtar sundurgreindar eftir tegund íhlutunar til að tryggja gagnsæi	10
2.7.	Niðurstöður birtar á bili	10
III.	Forsendur greiningarinnar	11
3.	Velta.....	11
4.	Áhrif samkeppnishamlandi aðgerða á verð.....	12
5.	Tímalengd samkeppnishamlandi aðgerða.....	13
6.	Reiknivextir og staðvirðing	14

I. Inngangur

1. Í þessari skýrslu er þeirri aðferðafræði sem Samkeppniseftirlitið beitir við að meta reiknaðan ábata af íhlutun eftirlitsins lýst en aðferðafræðin byggir á leiðbeiningum frá Efnahags- og framfarastofnuninni (hér eftir OECD) og á framkvæmd hjá samkeppnisdeild framkvæmdastjórnar ESB. Þá er hér einnig að finna umfjöllun um þær forsendur sem lagðar eru til grundvallar við matið.
2. Samkeppniseftirlitið birti árið 2023 í skýrslu nr. 4/2023, *Reiknaður ábati vegna íhlutunar Samkeppniseftirlitsins 2013-2022*, mat á reiknuðum ábata af íhlutun eftirlitsins vegna samráðs, misnotkunar á markaðsráðandi stöðu og samkeppnishamlandi samruna allt frá árinu 2005.¹ Uppfærðar niðurstöður fyrir tímabilið 2014-2023 eru birtar samhliða þessari skýrslu, í skýrslu nr. 4/2024, *Reiknaður ábati vegna íhlutunar Samkeppniseftirlitsins 2014-2023*.²
3. Grunnforsenda leiðbeininga OECD er sú að brot fyrirtækja á samkeppnislögum eða samrunar sem raska samkeppni leiði að jafnaði til hærra verðs og lakari gæða á viðkomandi markaði, heldur en á markaði þar sem samkeppni nýtur við. Með íhlutun sinni koma samkeppnisyfirvöld í veg fyrir að hærra verð og lakari gæði til viðskiptavina á viðkomandi markaði sé viðvarandi. Reiknaður ábati er því mat á þeim skaða sem viðskiptavinir hefðu orðið fyrir ef ekki hefði komið til íhlutunar samkeppnisyfirvalda. Viðskiptavinir geta hvort sem er verið neytendur eða önnur fyrirtæki. Greiningin miðar þó ekki að því að leggja heildarmat á þjóðhagslegan ávinning af samkeppniseftirliti. Ekki er tekið tillit til margvíslegra jákvæðra áhrifa sem virk samkeppni getur haft, t.a.m. aukinnar nýsköpunar og aukinnar þjóðhagslegrar hagkvæmni efnahagslífs. Þá er ekki horft til taps fyrirtækja sem verða af viðbótartekjum vegna þess að háttsemi sem fer gegn samkeppnislögum er stöðvuð. Benda rannsóknir á áhrifum samkeppnislaga brota til þess að þær forsendur sem stuðst er við séu varfærnar, sbr. nánari umfjöllun hér á eftir.

¹ Vefslóð: https://www.samkeppni.is/media/skyrslur-2023/Rit_nr_4_2023_Reiknadur_abati_vegna_ihlutunar_Samkeppniseftirlitsins_2013-2022.pdf

² Vefslóð: <https://www.samkeppni.is/media/skyrslur-2024/Skyrsla-nr.-4-2024.pdf>

II. Aðferðafræði greiningarinnar byggir á leiðbeiningum frá OECD

4. Sú aðferðafræði sem Samkeppniseftirlitið beitir við greiningu á reiknuðum ábata af íhlutun eftirlitsins byggir á leiðbeiningum frá OECD.³ Einnig hefur verið höfð hliðsjón af beitingu leiðbeininganna annars staðar s.s. á vettvangi samkeppnisdeildar framkvæmdastjórnar Evrópusambandsins, en þar er einnig byggt á leiðbeiningum OECD í grunninn.⁴ Metinn er reiknaður ábati af íhlutun eftirlitsins vegna samráðs, misnotkunar á markaðsráðandi stöðu og samkeppnishamlandi samruna.
5. Grunnforsenda fyrir því að starfsemi samkeppnisyfirvalda skili ábata er sú að starf þeirra stuðli að því að stöðva eða koma í veg fyrir samkeppnishamlandi starfsemi fyrirtækja sem myndi vera neytendum til tjóns. Það geta samkeppnisyfirvöld gert á ýmsa vegu, s.s. með því að uppræta samráð meðal fyrirtækja eða misnotkun á markaðsráðandi stöðu, ógilda skaðlega samruna eða setja þeim skilyrði, beina álitum og umsögnum til stjórnvalda um hvernig þau geta rutt samkeppnishindrunum úr vegi og framkvæma markaðsrannsóknir og bregðast við þar sem borin eru kennsl á atriði sem hamla samkeppni.
6. Sú íhlutun sem tekin er til skoðunar í greiningu þessari felst helst í því þegar Samkeppniseftirlitið hefur beitt fyrirtæki sektum og fyrirmælum til að stöðva ólöglegt samráð og misnotkun á markaðsráðandi stöðu eða ógilt samkeppnishamlandi samruna eða sett þeim skilyrði. Ábati af hverri íhlutun fyrir sig er metinn í samræmi við leiðbeiningar OECD og síðan dreginn saman í þrjá flokka, eftir því hvort um er að ræða íhlutun vegna samráðs, misnotkunar á markaðsráðandi stöðu eða samkeppnishamlandi samruna. Reiknaður ábati er síðan samtala þessara þriggja flokka. Þar sem rannsóknir mála af þessu tagi eru oft flóknar og taka eðli máls samkvæmt langan tíma í ýmsum tilvikum, og þar sem Samkeppniseftirlitið tekur alla jafna færri ákvarðanir en stærri eftirlit, er horft til 10 ára hlaupandi meðaltals við mat á reiknuðum ábata af starfi eftirlitsins til þess að jafna sveiflur á milli ára. Það er einnig í samræmi við það tímabil sem lagt er til grundvallar þeim árangursmælikvarða sem horft hefur verið til vegna starfsemi eftirlitsins í fjármálaáætlun.
7. Einnig er birt 5 ára hlaupandi meðaltal þar sem það er mögulegt. Í leiðbeiningum OECD er miðað við að almennt skuli birta niðurstöður sundurgreindar niður á ár og einnig í formi þriggja ára hlaupandi meðaltals. Eftir að hafa rýnt fjölda ákvarðana Samkeppniseftirlitsins eftir málaflökkum er ljóst að almenn regla um að birta sundurgreindan reiknaðan ábata á ársgrundvelli og á þriggja ára fresti eins og OECD leggur til hefði þau áhrif að of fáar íhlutanir væru undir í mörgum tilvikum.
8. Hafa ber í huga að í greiningunni er einungis litið til íhlutunar vegna samráðs, misnotkunar á markaðsráðandi stöðu og samkeppnishamlandi samruna, en ekki til áhrifa annarra aðgerða Samkeppniseftirlitsins.⁵ Verkefni Samkeppniseftirlitsins eru þó mun víðtækari. Til að mynda skal Samkeppniseftirlitið gæta þess að aðgerðir opinberra aðila takmarki ekki samkeppni, vekja athygli ráðherra á ákvæðum laga sem ganga gegn markmiðum samkeppnislaga og benda

³ OECD. (2014). *Guide for helping competition authorities assess the expected impact of their activities*. Vefslóð: <https://www.oecd.org/daf/competition/Guide-competition-impact-assessmentEN.pdf>

⁴ Framkvæmdastjórn ESB (2022). *Competition policy brief. Issue 1, October 2022*. Vefslóð: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/dbfa0d39-5350-11ed-92ed-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-273802603>

Lýsingu á því að hvaða leyti aðferðafræði framkvæmdastjórnarinnar byggir á leiðbeiningum OECD og að hvaða leyti hún er aðlöguð að aðstæðum í starfi framkvæmdastjórnarinnar má finna á bls. 4-5 í skjalinu.

⁵ Eins og fjallað er um í kafla 1.1 er gert ráð fyrir því að ekki sé nauðsynlegt að Samkeppniseftirlitið hafi birt ákvörðun í þeim málum sem litið er til við greininguna. Einnig er tekið tillit til tilvika þar sem rannsókn Samkeppniseftirlitsins á samkeppnishamlandi háttsemi eða samruna, og skilaboð frá stofnuninni um að íhlutun sé þörf, leiða til þess að látið sé af háttseminni eða hætt sé við samrunann án þess að til formlegrar íhlutunar komi.

stjórnvöldum að öðru leyti á leiðir til að gera samkeppni virkari og auðvelda aðgang nýrra keppinauta að markaði. Þá hefur Samkeppniseftirlitið heimild til að grípa til íhlutunar til að afstýra eða vinna gegn samkeppnishömlum sem ekki stafa af brotum fyrirtækja á samkeppnislögum heldur leiða af markaðsbrestum sem hindra að almenningur og atvinnulífið njóti ábata af virkri samkeppni á viðkomandi markaði. Er um að ræða lagaheimild sem leyfir markaðsrannsóknir og aðgerðir þar sem áherslan er ekki á að uppræta brot í fortíðinni heldur stuðla að betri virkni markaða til frambúðar. Loks má nefna að eftirlitið hefur almennu málsvarahlutverki að gegna og tekur þátt í alþjóðasamstarfi sem stuðlar að einsleitni í beitingu samkeppnisreglna og styður þar með við samkeppnishæfni. Áhrif framangreindra verkefna eru ekki meðtalin í greiningunni.

9. Við þetta má bæta að framangreindum leiðbeiningum OECD er ekki ætlað að meta varnaðaráhrif samkeppnislaganna eða framkvæmdar samkeppnisyfirvalda. Nefna má í því sambandi skýrslu Samkeppniseftirlitsins nr. 3/2020, *Þekking og viðhorf stjórnenda íslenskra fyrirtækja til samkeppnismála*. Niðurstöður skýrslunnar gefa skýrt til kynna að samkeppnislög og starfsemi Samkeppniseftirlitsins hafa áhrif á það hvernig fyrirtæki haga sinni ákvörðunartöku. Þannig kom t.d. í ljós að samkeppnislögin og mögulegar aðgerðir Samkeppniseftirlitsins höfðu haft afgerandi áhrif á ákvarðanir stjórnenda íslenskra fyrirtækja í fjöldamörgum tilvikum, eða í yfir 320 tilvikum á árunum 2016-2019.⁶
10. Að lokum má nefna að rannsóknir hafa sýnt að samkeppni hefur ýmis önnur jákvæð áhrif, s.s. aukið hagræði í rekstri, minni sóun og betri stjórnun fyrirtækja, öflugri nýsköpun og framfarir í atvinnurekstri, aukna þjóðhagslega hagkvæmni efnahagslífs, hraðari endurreisn á krepputímum, minni ójöfnuð og minna atvinnuleysi. Í apríl 2021 gaf Samkeppniseftirlitið út skýrslu nr. 1/2021, *Jákvæð áhrif samkeppni á lífsskjör og hagsæld*,⁷ þar sem dregnar eru saman niðurstöður helstu rannsókna á þessu sviði.
11. Eins og áður segir mun það ábatamat sem hér er kynnt ekki taka til framangreindra verkefna, á þessu stigi. Þegar frekari reynsla hefur fengist af ábatamati af þessu tagi kann mat á áhrifum slíkra verkefna að verða tekið til frekari skoðunar.
12. Aðferðafræðin hefur verið rýnd af óháðum sérfræðingi, dr. Jóni Þór Sturlusyni, hagfræðingi.
13. Aðferðafræðin sem Samkeppniseftirlitið notar við greininguna byggir í grunninn á nokkrum grundvallaratriðum sem fjallað er um í köflum 1 og 2 í leiðbeiningum OECD. Í fyrsta lagi er í þremur liðum fjallað um til hvaða atriða skuli horfa til að greiningin sé heildstæð. Í öðru lagi er í sjö liðum fjallað um almennar meginreglur sem styðjast skal við í útreikningum og birtingu á niðurstöðum greiningarinnar. Gefið er færi á ákveðnu svigrúmi við framkvæmd greiningarinnar og verður hér farið yfir hvert og eitt atriði sem þar er fjallað um og hvernig Samkeppniseftirlitið tekur tillit til þeirra við greininguna.

⁶ Vefslóð:

<https://www.samkeppni.is/media/skyrslur/Thekking-og-vidhorf-stjornenda-islenskra-fyrirtaekja-til-samkeppnismala.pdf>

⁷ Vefslóð:

https://www.samkeppni.is/media/skyrslur-2021/Rit_ahrif-samkeppni-a-lifskjor-og-hagsaeld_20042021_final.pdf

1. Heildstæð nálgun

1.1. Ábati er metinn af eftirliti með samrunum, misnotkun á markaðsráðandi stöðu og samráði

14. Samkvæmt leiðbeiningum OECD skal að lágmarki meta áhrif allra íhlutunarákvarðana sem snúa að ógildingu samruna, samrunum sem heimilaðir eru með skilyrðum og samráði. Þar sem það er mögulegt skal einnig meta áhrif íhlutunarákvarðana sem snúa að misnotkun á markaðsráðandi stöðu. Einnig má bæta við mati á áhrifum annarra íhlutunarákvarðana, svo sem vegna markaðsrannsókna og lóðréttra samninga.
15. Í greiningu Samkeppniseftirlitsins eru metin áhrif íhlutunarákvarðana er snúa að samráði, misnotkun á markaðsráðandi stöðu, ógildingu samruna og samrunum sem heimilaðir voru með skilyrðum.⁸ Ef ekki reynist mögulegt að nálgast upplýsingar um veltu, eða áætla veltu, á þeim mörkuðum sem íhlutun hafði áhrif er hún ekki meðtalin. Á tímabilinu 2005-2023 var um að ræða tæp 2 tilvik á ári. Af þessum sökum er reiknaður ábati varfærnislega metinn að þessu leyti.
16. Það getur verið skynsamleg og skilvirk nýting á tíma og fjármunum samkeppnisfirvalda að ljúka rannsókn þar sem látið hefur verið af samkeppnishamlandi háttsemi án þess að gefa út formlega íhlutunarákvörðun. Þrátt fyrir að ekki sé gefin út ákvörðun birtast jákvæð áhrif rannsóknarinnar á sama hátt og ef samkeppnisfyrvöld hefðu gripið til formlegrar íhlutunar. Er því einnig tekið tillit til óformlegrar íhlutunar vegna samráðs, misnotkunar á markaðsráðandi stöðu eða samkeppnishamlandi samruna. Hér er um að ræða tilvik þar sem rannsókn Samkeppniseftirlitsins á samkeppnishamlandi háttsemi eða samruna, og e.a. frummat þess um að íhlutunar sé þörf, s.s. í formi andmælaskjals eða bráðabirgðaákvörðunar, leiðir til þess að látið er af háttseminni eða hætt við samrunann án þess að til formlegrar íhlutunar komi. Til þess að koma í veg fyrir að reiknaður ábati sé ofmetinn að þessu leyti er ábati vegna óformlegrar íhlutunar einungis meðtalin þegar hægt er að rekja aðgerðir hlutaðeigandi fyrirtækja um að láta af viðkomandi háttsemi til aðkomu eftirlitsins, t.a.m. með bréfi til hlutaðeigandi fyrirtækja, eða stöðufundi vegna rannsókna.
17. Um er að ræða áþekka nálgun vegna óformlegrar íhlutunar og samkeppnisdeild framkvæmdastjórnar ESB beitir í mati sínu.
18. Margar af þeim íhlutunum sem felast í því að Samkeppniseftirlitið hefur heimilað samruna með skilyrðum snúast um eignarhald fjármálafyrirtækja á atvinnufyrirtækjum. Í kjölfar bankahrunsins 2008 tóku hinir endurreistu bankar yfir fjölda fyrirtækja sem störfuðu á ólíkum sviðum atvinnulífs. Þessu fylgdi hætta á alvarlegum samkeppnishindrunum. Komst áfrýjunarnefnd samkeppnismála að þeirri niðurstöðu í úrskurði í máli nr. 18/2009 að Samkeppniseftirlitið hefði heimild til að setja yfirtökum bankanna skilyrði til þess að verja samkeppni.⁹ Í kjölfar þessa úrskurðar gerði Samkeppniseftirlitið fjölmargar sáttir við

⁸ Hér eru meðtaldar ákvarðanir sem teknar hafa verið til bráðabirgða. Ef Samkeppniseftirlitið heldur áfram frekari rannsókn máls í kjölfar bráðabirgðaákvörðunar og sú rannsókn endar með íhlutunarákvörðun sem sett er inn í matið er bráðabirgðaákvörðunin fjarlægð úr matinu til að forðast tvítalningu.

⁹ Um þetta segir nánar tiltekið í úrskurði áfrýjunarnefndar í máli nr. 18/2009: „Að mati áfrýjunarnefndarinnar skapast ýmis konar hætta á röskun á samkeppni ef ekki eru settar skorður við langvarandi eignarhaldi lánardrottna á borð við banka að fyrirtækjum á samkeppnismarkaði. Sú röskun getur strítt gegn markmiðum samkeppnislaga og þar með hagsmunum neytenda ef fyrirtæki getur athafnað sig á markaði án eðlilegs aðhalds frá lánardrottnum sínum og eiganda. Telja verður að fjárhagslegur styrkur eigandans skipti hér máli og „þol“ hans til að bíða með að fá fjármagn sitt til baka þar til að önnur fyrirtæki á sama markaði hafa eftir atvikum veikt eða helst úr lestinni. Þá er ljóst að ýmis vandamál skapast við hagsmunatengsl banka, sem liggja víða, og þær miklu upplýsingar sem bankarnir búa yfir um samkeppnisaðila og eftir atvikum viðskiptamenn á markaði. Þá verður ekki horft fram hjá því að bankarnir eru stórir viðskiptavinir á þjónustumörkuðum og í núverandi ástandi eru mörg félög þeim tengd. Getur því skapast hætta á óeðlilegum gerningum og

viðskiptabanka og félög í eigu þeirra eða lífeyrissjóða, þar sem yfirtökum á atvinnufyrirtækjum voru sett skilyrði til þess að flýta endurreisn atvinnulífsins, tryggja samkeppnislegt sjálfstæði viðkomandi atvinnufyrirtækja og sporna við blokkamyndun. Nánar er fjallað um þetta í skýrslu nr. 2/2021, *Stjórnunar- og eignatengsl fyrirtækja – verkefni Samkeppniseftirlitsins 2008-2021*.¹⁰

19. Rannsóknir í mörgum framangreinda mála voru frábrugðnar hefðbundnum rannsóknum á samrunum, m.a. að því leyti að ekki þurfti að afla jafn ítarlegra gagna um veltu á viðkomandi mörkuðum. Mat á ábata þessara mála á grunni leiðbeininga OECD útheimtir frekari athugun að þessu leyti. Þá eru rannsóknir á samkeppnislegum áhrifum stjórnunar- og eignatengsla að ýmsu leyti ekki komnar eins langt og rannsóknir á áhrifum samruna eða brota á bannreglum samkeppnislaga.
20. Vegna þessa verða þessi samrunamál ekki tekin með í greininguna sem hér er kynnt. Hins vegar kemur til greina að skoða betur síðar ábata tengdan þessum málum.

1.2. Greiningin nær til íhlutunar sem áfrýjunarnefnd eða dómstólar hafa ekki snúið við

21. Leiðbeiningar OECD miða við að greiningin nái til allra þeirra íhlutunarákvarðana sem teknar voru á næstliðnu ári og falla undir þá flokka sem taldir eru upp í kafla 1.1. Hvað varðar ákvarðanir sem eru í áfrýjunarferli er annars vegar hægt að halda þeim inni í greiningunni og taka þær út ef ákvörðun er snúið við af áfrýjunarnefnd eða dómstólum. Hins vegar er hægt að taka ákvarðanir í áfrýjunarferli út úr greiningunni og setja aftur inn þegar ákvörðunin er staðfest. Mestu máli skiptir að annar þessara kosta sé valinn og samræmis gætt fyrir allar ákvarðanir.
22. Í greiningu Samkeppniseftirlitsins er fyrri leiðin farin. Allar íhlutunarákvarðanir sem teknar hafa verið á viðkomandi ári og hefur ekki verið snúið við af áfrýjunarnefnd eða dómstólum á tilteknum viðmiðunardegi skýrslunnar eru meðtaldar í matinu, einnig ákvarðanir sem eru í málsmeðferð fyrir áfrýjunarnefnd eða dómstólum. Í þeim tilvikum þar sem ákvörðun er snúið við af áfrýjunarnefnd eða dómstólum er hún tekin út úr greiningunni og einungis meðtalin aftur ef æðra dómstig snýr ákvörðuninni aftur við og staðfestir hana.

1.3. Reikna skal ábata viðskiptavina á viðkomandi markaði vegna íhlutunarinnar

23. Ábati vegna hvernar íhlutunar er reiknaður út frá veltu á þeim markaði, eða mörkuðum sem viðkomandi íhlutun snerti. Því sýnir greiningin mat á þeim ábata sem viðkomandi íhlutun skilar viðskiptavinum á viðkomandi markaði, sem geta ýmist verið fyrirtæki eða endanlegir neytendur eftir því hvaða markaði íhlutunin hafði áhrif á. Í samræmi við leiðbeiningar OECD er ýmist notuð annars vegar velta þess fyrirtækis eða þeirra fyrirtækja sem íhlutunin beindist að eða hins vegar velta allra fyrirtækja á viðkomandi markaði, líkt og fjallað er nánar um í kafla 3.
24. Samkvæmt 4. gr. samkeppnislaga er markaður skilgreindur sem sölusvæði vöru og staðgönguvöru eða þjónustu og staðgöngubjónustu. Staðganga er þegar vara eða þjónusta getur að fullu eða verulegu leyti komið í stað annarrar vöru eða þjónustu. Með hliðsjón af hagfræðilegum rökum þarf að líta á viðkomandi markað út frá a.m.k. tveimur sjónarmiðum; annars vegar vöru- eða þjónustumarkaði og hins vegar landfræðilegum markaði.

misnotkun þeirrar aðstöðu. Þótt það sé til bóta að eignarhlutir í félögum séu í höndum sérstaks dótturfélags banka leysir það ekki allan vanda.

¹⁰ Vefslóð: <https://www.samkeppni.is/media/skyrslur-2021/Skyrsla-2-2021.pdf>

25. Hafa ber þó í huga að markaðsskilgreiningar í samkeppnisrétti geta ekki orðið nákvæmar og eru aðeins notaðar til viðmiðunar, sbr. t.d. úrskurð áfrýjunarnefndar samkeppnismála í máli nr. 8/2008, *Fiskmarkaður Íslands hf. gegn Samkeppniseftirlitinu*. Af því leiðir að nokkur óvissa er um reiknaðan ábata vegna einstakra íhlutana. Það kemur þó ekki að sök við útreikning á ábata í þessu samhengi þar sem markmiðið er að meta ábata af íhlutun Samkeppniseftirlitsins yfir tíma, en ekki einstakra íhlutana.¹¹

2. Meginreglur

2.1. Forsendur um ætlaðan ábata: Notast við sjálfgefnar forsendur þar sem gögn skortir

26. Þar sem það er mögulegt skal, samkvæmt leiðbeiningum OECD, nota upplýsingar úr viðkomandi máli til að reikna ábata af hverri íhlutun. Notkun á upplýsingum úr rannsókn málsins sem leiddi til íhlutunar gefur nákvæmasta matið á umfangi ábata. Í þeim tilfellum sem gögn úr viðkomandi máli skortir skal notast við sjálfgefnar forsendur sem tiltekna eru í kafla 3 í leiðbeiningum OECD.
27. Þær þrjár meginforsendur sem greiningin byggir á eru velta á viðkomandi markaði, áhrif á verð (yfirverðlagning) og tímalengd yfirverðlagningar. Mat á veltu byggist á upplýsingum sem aflað hefur verið við rannsókn mála. Í þeim tilvikum þar sem upplýsingar um veltu liggja ekki fyrir eru þær áætlaðar þar sem mögulegt er. Þar sem við rannsókn mála er almennt ekki lagt mat á tímalengd yfirverðlagningar ef ekki hefði komið til íhlutunar er í öllum tilfellum notast við sjálfgefnar forsendur sem settar eru fram í leiðbeiningum OECD. Hvað varðar mat á yfirverðlagningu er byggt á sambærilegri aðferð og hjá samkeppnisdeild framkvæmdastjórnar ESB sem notast við bil í stað punktmats eins og aðferðafræði OECD leggur upp með. Nánar er greint frá þeim í kafla 4 í þessari skýrslu.

2.2. Engin íhlutun hefði neikvæð áhrif

28. Í leiðbeiningum OECD kemur fram að ekkert samkeppniseftirlit myndi ógilda samruna eða íhlutast í málum er varða samráð eða misnotkun á markaðsráðandi stöðu ef viðkomandi eftirlit teldi að sú íhlutun hefði ekki nein jákvæð áhrif á neytendur. Þá kemur þar fram að því sé hægt að gera ráð fyrir því að öll íhlutun samkeppnisyfirvalda hafi jákvæð áhrif. Framangreindar forsendur OECD leiða af reglum samkeppnisréttarins og beitingu og mótun samkeppnisreglna fyrir samkeppnisyfirvöldum og dómstólum. Miðað er við sömu forsendur í greiningu Samkeppniseftirlitsins.

2.3. Einungis horft til kyrrstæðra áhrifa

29. Að lágmarki skal meta kyrrstæð (*e. static*) áhrif hverrar íhlutunar (áhrif á verð) samkvæmt leiðbeiningum OECD. Þar sem það er mögulegt skal einnig meta kvik (*e. dynamic*) áhrif íhlutunar (áhrif á nýsköpun, gæði og framleiðni). Til eru einfaldar aðferðir til að meta kyrrstæð áhrif en flóknara getur reynst að meta kvik áhrif. Þau áhrif eru þó mikilvæg og skal reyna að meta þau þegar það er mögulegt.
30. Leiðbeiningar OECD fjalla að mestu leyti um með hvaða hætti sé hægt að meta kyrrstæð áhrif íhlutana samkeppnisyfirvalda. Þá er það tæknilega flókið að meta kvik áhrif og myndi slík

¹¹ Ef um væri að ræða kerfisbundið of- eða vanmat á stærð markaða hefði þessi forsenda þau áhrif að skekkja yrði í matinu á reiknuðum ábata. Ekki hafa komið fram vísbendingar um að svo sé.

greining krefjast ítarlegri og umfangsmeiri rannsóknar. Í sambærilegum greiningum erlendra samkeppniseftirlita hefur af þessum sökum ekki verið tekið tillit til kvikra áhrifa.

31. Vegna þess nær greining Samkeppniseftirlitsins því einungis til kyrrstæðra áhrifa hvernar íhlutunar. Að þessu leyti er reiknaður ábati vegna íhlutunar Samkeppniseftirlitsins því varfærnislega metinn.

2.4. Reiknaður ábati af íhlutun samkeppnisyrvalda metinn reglulega og birtur á aðgengilegan hátt

32. OECD leggur það til að reiknaður ábati af íhlutun samkeppnisyrvalda skuli greindur reglulega og niðurstöður skuli gefnar út á aðgengilegu formi, t.a.m. birtar á vefsíðu stofnunarinnar til að tryggja aðhald og gagnsæi.
33. Samkeppniseftirlitið áformar að birta niðurstöður greiningar á reiknuðum ábata af starfi stofnunarinnar árlega.

2.5. Niðurstöður birtar sem 5 og 10 ára hlaupandi meðaltal

34. Í leiðbeiningum OECD er mælt til þess að niðurstöður skuli almennt birta sundurgreindar niður á ár og einnig í formi þriggja ára hlaupandi meðaltals til þess að jafna sveiflur á milli ára.
35. Í tilviki Samkeppniseftirlitsins liggja alla jafna fáar ákvarðanir vegna samráðs eða misnotkunar á markaðsráðandi stöðu til grundvallar greiningunni fyrir hvert ár. Orsakast það m.a. af smæð stofnunarinnar og því að rannsókn samkeppnismála er varða samráð og misnotkun á markaðsráðandi stöðu er alla jafna tímafrek og tekur lengri tíma en eitt ár. Samrunarannsóknir, og þar með íhlutanir vegna samrunamála, eru aftur á móti fleiri ár hvert þar sem Samkeppniseftirlitinu er skylt að rannsaka alla tilkynningarskylda samruna innan lögbundinna tímafresta. Því geta samrunarannsóknir að hámarki tekið um 7 mánuði ef allir tímafrestir, samkvæmt nágildandi lagaumhverfi, eru nýttir.¹²
36. Eftir að hafa rýnt fjölda íhlutana Samkeppniseftirlitsins eftir málaflokkum er ljóst að almenn regla um að birta sundurgreindan reiknaðan ábata á ársgrundvelli og á þriggja ára fresti eins og OECD leggur til gæti skapað hættu á að unnt væri að rekja breytingar á reiknuðum ábata til einstakra mála auk þess sem markmið greiningarinnar er að varpa ljósi á ábata vegna íhlutana eftirlitsins en ekki að greina áhrif hvernar og einnar ákvörðunar.¹³
37. Af þessum sökum er reiknaður ábati birtur sem 5 ára hlaupandi meðaltal annars vegar og 10 ára hlaupandi meðaltal hins vegar. Er það í samræmi við OECD leiðbeiningarnar, að teknu tilliti til sérstakra aðstæðna hér á landi, sem og það viðmið sem birt er í fjármálaáætlun um að reiknaður

¹² Samkvæmt nágildandi lögum hefur Samkeppniseftirlitið 25 virka daga til athugunar á samkeppnislegum áhrifum samruna eftir að tilkynnt hefur verið um hann með fullnægjandi hætti. Telji Samkeppniseftirlitið ástæðu til frekari rannsóknar á samkeppnislegum áhrifum samrunans skal ákvörðun um ógildingu samrunans eða setningu skilyrða liggja fyrir innan 90 virkra daga til viðbótar. Frestur til rannsókna getur framlengst um 15 virka daga ef samrunaaðilar leggja fram skilyrði og um 20 virka daga ef samrunaaðilar óska sérstaklega eftir því. Samrunarannsókn getur því að hámarki tekið 150 virka daga.

Nánari upplýsingar um rannsókn Samkeppniseftirlitsins á samrunum má finna á sérstakri upplýsingasíðu á vef Samkeppniseftirlitsins: <https://www.samkeppni.is/malefni/samrunamal/stada-samrunamala/>

¹³ Greiningin byggir á raunverulegum gögnum um veltu fyrirtækja sem Samkeppniseftirlitið hefur aflað á grundvelli 19. gr. samkeppnislaga og teljast vera viðkvæmar trúnaðarupplýsingar. Þau ár sem fáar íhlutunarákvarðanir liggja til grundvallar væri mögulegt að reikna niðurstöður greiningarinnar til baka og ná fram veltu viðkomandi fyrirtækja á viðkomandi mörkuðum ef niðurstöður yrðu birtar sundurgreindar niður á ár. Sama má segja ef niðurstöður greiningarinnar yrðu í öllum tilvikum birtar sem þriggja ára hlaupandi meðaltal.

árlegur ábati af ákvörðunum Samkeppniseftirlitsins skuli að meðaltali nema 0,5% af vergri landsframleiðslu á undanliðnum 10 árum.

2.6. Niðurstöður birtar sundurgreindar eftir tegund íhlutunar til að tryggja gagnsæi

38. Í leiðbeiningum OECD er mælt til þess að niðurstöður séu birtar sundurgreindar eftir tegund íhlutunar, nema í þeim tilfellum þar sem það er ekki mögulegt vegna þess að slíkt kynni að leiða til birtingar á trúnaðarupplýsingum vegna lágs fjölda mála.
39. Niðurstöður greiningarinnar eru birtar sundurgreindar eftir því hvort um sé að ræða íhlutun vegna samráðs, misnotkunar á markaðsráðandi stöðu eða samruna. Þetta er mögulegt að gera með tilliti til trúnaðarupplýsinga þar sem niðurstöður eru birtar sem 5 og 10 ára hlaupandi meðaltal.

2.7. Niðurstöður birtar á bili

40. Í leiðbeiningum OECD er mælt til þess að niðurstöðurnar séu birtar sem punktmat en einnig skuli birta neðri og efri mörk fyrir matið. Við útreikning á neðri mörkum skal nota varfærnislegri gildi fyrir forsendur matsins og minna varfærin gildi við útreikning á efri mörkum.
41. Niðurstöður greiningar Samkeppniseftirlitsins eru birtar á bili, sbr. þá aðferðafræði sem samkeppnisdeild framkvæmdastjórnar ESB styðst við. Niðurstöðurnar eru ekki birtar sem punktmat þar sem töluverð óvissa er til staðar í mati sem þessu.¹⁴ Nánar er fjallað um þær forsendur sem notaðar eru við útreikningana í kafla III.

¹⁴ Hins vegar má benda á það að það punktmat sem OECD mælist til þess að sé birt samsvarar neðri mörkum bilsins sem Samkeppniseftirlitið birtir.

III. Forsendur greiningarinnar

42. Til að ákvarða árlegan ábata fyrir hverja og eina íhlutun er lagt mat á veltu á þeim markaði eða mörkuðum sem íhlutunin hafði áhrif á og sú velta margfölduð með líklegri verðhækkun, hefði ekki komið til íhlutunar. Því næst er framtíðarávinningur metinn með því að leggja saman núvirtan ábata yfir það tímabil sem ætla má að áhrifa samkeppnishamlandi aðgerðanna hefði gætt, hefði ekki komið til íhlutunar. Gert er ráð fyrir því að íhlutun byrji að skila ábata á því ári sem hún á sér stað.
43. Þetta er sett fram í jöfnu 1, og þeim forsendum sem notaðar eru til grundvallar matinu er lýst hér í framhaldinu.

$$(1) \quad \text{Ábati íhlutunar} = \text{Velta} \times \text{Áhrif á verð} \times \sum_{t=0}^{T-1} \left(\frac{1}{(1+r)^t} \right)$$

44. Í jöfnunni eru eftirfarandi stærðir:

- *Ábati íhlutunar*: Núvirtur uppsafnaður reiknaður ábati vegna íhlutunar, á því ári sem íhlutun á sér stað. Ábatinn er á verðlagi þess árs sem íhlutun á sér stað.
- *Velta*: Árleg velta á þeim markaði, eða mörkuðum, þar sem íhlutunin hafði áhrif. Veltan er á verðlagi þess árs sem íhlutun á sér stað. Í tilviki mála er varða samrunaefirlit er jafnan miðað við veltu ársins áður en íhlutun átti sér stað, en í tilviki mála er varða samráð eða misnotkun á markaðsráðandi stöðu er jafnan miðað við veltu síðasta árs þess tímabils sem brot átti sér stað. Sjá nánari umfjöllun í kafla 3.
- *Áhrif á verð*: Ætluð áhrif á verð ef ekki hefði komið til íhlutunar, í prósentum. Sjá nánari umfjöllun í kafla 4.
- *Tími (T)*: Það tímabil sem ætla má að áhrifa samkeppnishamlandi aðgerðanna hefði gætt, hefði ekki komið til íhlutunar, mælt í árum. Sjá nánari umfjöllun í kafla 5.
- *Reiknivextir (r)*: Þeir vextir sem notaðir eru til að núvirða uppsafnaðan ábata yfir tímabilið. Reiknivextirnir eru raunvextir þar sem allar fjárhæðir eru á föstu verðlagi. Sjá nánari umfjöllun í kafla 6.

45. Heildarábati hvers árs er samtala af ábata allra íhlutana sem gerðar voru á því ári, en til þess að jafna sveiflur á milli ára er hann ávallt birtur sem árlegt meðaltal yfir 5 og 10 ára tímabil. Heildarábati hvers árs er staðvirtur miðað við vísitölu neysluverðs og niðurstöður greiningarinnar birtar á verðlagi lokaárs undirliggjandi tímabils. Þetta á einnig við um fjárframlög til Samkeppniseftirlitsins sem ábatinn er borinn saman við. Þegar ábati er borinn saman við verga landsframleiðslu er notast við verga landsframleiðslu á föstu verðlagi (sem miðast við viðmiðunarárið 2015) og fjárhæðir ábatans færðar á verðlag 2015 með vísitölu neysluverðs.

3. Velta

46. Gagna um veltu á viðkomandi mörkuðum er vanalega aflað við rannsókn viðkomandi máls. Í leiðbeiningum OECD er mælt með því að ex-ante gögn um veltu séu notuð (þ.e. spá) en þar sem

slíkra gagna er almennt ekki aflað í kjölfar íhlutunar Samkeppniseftirlitsins er jafnan notast við þau gögn sem lágu til grundvallar íhlutun í þessari greiningu.¹⁵

47. Allar fjárhæðir sem notaðar eru við greininguna eru á föstu verðlagi, staðvirtar miðað við vísitölu neysluverðs. Ávallt er miðað við veltu án virðisaukaskatts, sem gæti talist vanmat þar sem upphæðin sem endanlegir neytendur greiða er ávallt verð að viðbættum virðisaukaskatti. Í þeim tilvikum þar sem önnur fyrirtæki eru viðskiptavinir á það ekki við ef um frádráttarbæran kostnað er að ræða. Því er velta á viðkomandi markaði yfirleitt varfærnislega metin samkvæmt þessari aðferðafræði, og þar með ábatinn af íhlutuninni.
48. Í málum þar sem um er að ræða samráð eða misnotkun á markaðsráðandi stöðu er jafnan miðað við veltu á síðasta ári þess tímabils sem brot áttu sér stað, líkt og mælst er til í leiðbeiningum OECD. Einungis er notast við veltu þess fyrirtækis eða þeirra fyrirtækja sem íhlutunin náði til, á þeim markaði eða mörkuðum sem íhlutunin hafði áhrif á. Þetta er varfærnislegt mat, þar sem líklegt er að þegar stórir aðilar á markaði viðhaldi háu verði hjá sér geti það stuðlað að hærra verðlagi hjá öðrum aðilum á markaði sem þó eru ekki beinir aðilar að hinum samkeppnishamlandi aðgerðum. Því er velta á viðkomandi markaði yfirleitt varfærnislega metin samkvæmt þessari aðferðafræði, og þar með ábatinn af íhlutuninni.
49. Þegar um er að ræða íhlutun vegna samruna er öll velta á viðkomandi markaði meðtalin, bæði hjá samrunaaðilum og öðrum, líkt og mælst er til í leiðbeiningum OECD. Notast er við nýjustu veltutölur, oftast veltu síðastliðins árs, nema í þeim tilfellum þar sem rök standa til þess að hún hafi ekki gott forspárgildi fyrir framtíðarveltu, t.a.m. vegna sveiflna eða leitni á markaðnum. Í þeim tilvikum er hægt að áætla veltu með því að nota meðaltal nokkurra undanliðinna ára, taka tillit til væntrar þróunar eða þá að afla nýrra upplýsinga ef þörf er á.

4. Áhrif samkeppnishamlandi aðgerða á verð

50. Þau áhrif sem samkeppnishamlandi aðgerðir hafa eru í greiningunni metin sem hækkun verðlags á viðkomandi markaði. Notast er við almenn viðmið til að áætla áhrifin, og er þá stuðst við leiðbeiningar frá OECD og framkvæmd við sambærilega greiningu hjá samkeppnisdeild framkvæmdastjórnar ESB sem byggjast á reynslurannsóknum á þessu sviði. Þess er gætt að matið sé varfærnislegt
51. Samkvæmt leiðbeiningum OECD er gert ráð fyrir því að samráð stuðli að 10% yfirverði hjá viðkomandi fyrirtækjum, misnotkun á markaðsráðandi stöðu stuðli að 5% yfirverði hjá viðkomandi fyrirtæki og samkeppnishamlandi samrunar stuðli að 3% yfirverði á viðkomandi markaði. Þar sem leiðbeiningar OECD kveða á um að niðurstöður greiningarinnar séu jafnframt birtar á bili er í þessari greiningu stuðst við það bil sem samkeppnisdeild framkvæmdastjórnar ESB miðar við í sínu mati á reiknuðum ábata. Er þar miðað við að samráð stuðli að 10-15% yfirverði hjá viðkomandi fyrirtækjum, misnotkun á markaðsráðandi stöðu stuðli að 5-10% yfirverði hjá viðkomandi fyrirtæki og samkeppnishamlandi samrunar stuðli að 3-5% yfirverði á viðkomandi markaði. Það athugast þó að framkvæmdastjórn ESB fellir samráðsmál þar sem um er að ræða brot hagsmunasamtaka fyrirtækja og/eða lóðrétt samráð undir sömu viðmið og þegar um er að ræða misnotkun á markaðsráðandi stöðu, þ.e. að háttsemin stuðli að 5-10% yfirverðlagningu.
52. Þessi gildi fyrir yfirverðlagningu eru varfærnisleg og til þess fallin að ofmeta ekki ábatann. Í skýrslu Samkeppniseftirlitsins nr. 1/2021, *Jákvæð áhrif samkeppni á lífsskjör og hagsæld*, eru á bls.

¹⁵ Þau gögn sem liggja til grundvallar íhlutunar eru í eðli sínu „ex-post“, en ekki „ex-ante“, enda lýsa þau aðstæðum áður en til íhlutunar kemur.

4-6 teknar saman niðurstöður 11 reynslurannsókna þar sem yfirverðlagning vegna samráðs fyrirtækja var metin. Yfirverðlagningin nam á bilinu 20-50% í 7 rannsóknum, á bilinu 10-20% í þremur rannsóknum og að meðaltali 7,7-10,8% í einni rannsókn.¹⁶ Þá benda nýlegar rannsóknir til þess að miðgildi yfirverðlagningar sé á bilinu 16-25%.¹⁷ Viðmið í leiðbeiningum OECD byggja m.a. á rannsóknum sem þessum.

53. Þau samráðsmál sem liggja til grundvallar þessum rannsóknum snúa að meginstofni til að láréttu samráði milli fyrirtækja. Samkeppniseftirlitið hefur haft samráðsmál til meðferðar sem snúa að samráði á vettvangi samtaka fyrirtækja (íhlutun á grunni 12. gr. samkeppnislaga), sem og mál sem snúa að lóðréttu samráði. Í greiningu samkeppnisdeildar framkvæmdastjórnar ESB hefur verið notast við sömu forsendur um yfirverðlagningu fyrir þessar tegundir mála og liggja til grundvallar ábata vegna mála er snúa að misnotkun á markaðsráðandi stöðu. Samkeppniseftirlitið gerir slíkt hið sama, en þessi nálgun stuðlar að því að matið sé varfærnislegt.
54. Yfirlitsrannsókn á vegum samkeppnisdeildar framkvæmdastjórnar ESB á um 27 rannsóknum sem metið höfðu áhrif samruna á verð og um 50 rannsókna sem metið höfðu áhrif samruna á aðra þætti bendir til þess að áhrif samruna á verð á samþjöppuðum mörkuðum séu umtalsverð (10-20% verðhækkun að meðaltali í þeim tilvikum þar sem samrunar voru samþykktir án nokkurra skilyrða).¹⁸ Í öllum tilvikum eru íhlutanir Samkeppniseftirlitsins á mörkuðum sem teljast samþjappaðir og má því ætla að þær forsendur sem stuðst er við í greiningu þessari séu varfærnislegar að þessu leyti.
55. Í greiningu Samkeppniseftirlitsins er því gert ráð fyrir því að lárétt samráð stuðli að 10-15% yfirverði, misnotkun á markaðsráðandi stöðu, lóðrétt samráð og samráð á vettvangi samtaka fyrirtækja stuðli að 5-10% yfirverði og samkeppnishamlandi samrunar að 3-5% yfirverði.¹⁹

5. Tímalengd samkeppnishamlandi aðgerða

56. Í leiðbeiningum OECD er miðað við að áhrif hvernar íhlutunar samkeppnisyfirvalda fjari út á nokkrum árum, enda geta aðstæður á markaði þróast í ýmsar áttir yfir tíma. Í vissum tilvikum er unnt að leggja mat á það út frá fyrirbyggjandi gögnum hversu lengi samkeppnishamlandi aðgerðir hefðu staðið yfir hefði ekki komið til íhlutunar, en yfirleitt er þessi breyta matskennd. Í greiningunni er stuðst við forsendur sem OECD mælist til þess að miðað sé við í þeim tilvikum þar sem þessar upplýsingar liggja ekki fyrir.
57. Í fyrrnefndum leiðbeiningum frá OECD er miðað við að viðeigandi sé að gera ráð fyrir því að samkeppnislegra áhrifa vegna samráðs og misnotkunar á markaðsráðandi stöðu hefði gætt í 3 ár hefði ekki komið til íhlutunar og að áhrifa samkeppnislega skaðlegra samruna hefði gætt í 2 ár. Þessar stærðir eru notaðar sem forsendur greiningar Samkeppniseftirlitsins ef aðrar upplýsingar liggja ekki fyrir.

¹⁶ Vefslóð:

https://www.samkeppni.is/media/skyrslur-2021/Rit_ahrif-samkeppni-a-lifskjor-og-hagsaeld_20042021_final.pdf

¹⁷ Sjá t.d. Boyer and Kotchoni, How Much Do Cartel Overcharge? *Review of Industrial Organization*, 2015, vol. 47, issue 2, 119-153 og J. Connor, 'Cartel Overcharges' (2014). *Research in Law and Economics*. 26:249-387.

¹⁸ Ormosi, P., Havell, R., & Mariuzzo, F. (2016). A review of merger decisions in the EU: What can we learn from ex-post evaluations? *European Commission*. Vefslóð: <https://doi.org/10.2763/84342>

¹⁹ Hvað varðar samráð á vettvangi samtaka fyrirtækja þá geta einnig komið upp tilvik þar sem viðkomandi íhlutun er sett í flokkinn lárétt samráð. Á það við ef samráðið hefur svipuð einkenni og lárétt samráð á meðal keppnauta á sama sölustigi.

6. Reiknivextir og staðvirðing

58. Allar fjárhæðir eru á föstu verðlagi og er vísitala neysluverðs notuð til að staðvirða þær. Þetta á við um ábata og fjárframlög til Samkeppniseftirlitsins. Þegar ábati er borinn saman við verga landsframleiðslu er notast við verga landsframleiðslu á föstu verðlagi (sem miðast við viðmiðunarárið 2015) og fjárhæðir ábatans færðar á verðlag 2015 með vísitölu neysluverðs.
59. Samkvæmt þeirri aðferðafræði sem notuð er við greininguna er allur ábati af íhlutun samkeppnisyfirvalda reiknaður á árið sem íhlutunin á sér stað. Þar sem ábatinn af hverri íhlutun fellur til yfir nokkurra ára tímabil er ábati sem kemur til á árunum eftir að ákvörðunin er tekin núvirtur, líkt og sjá má í jöfnu 1 að ofan.
60. Samkeppnisyfirvöld í bæði Bretlandi²⁰ og Ungverjalandi²¹ nota 3,5% reiknivexti við framkvæmd sambærilegrar greiningar á reiknuðum ábata af starfi sínu. Í skýrslu Hagfræðistofnunar frá 2017²² var ákveðið að nota 5% opinbera reiknivexti við útreikninga á þjóðhagslegum ábata vegna orkuskipta bílafloata Íslendinga, enda hafði það viðmið áður verið notað í skýrslum Hagfræðistofnunar. Þar var sett fram samantekt á opinberum reiknivöxtum í nokkrum nágrannaríkjum og voru þeir almennt á milli 3% og 5%.
61. Í þessari greiningu er stuðst við 3,5% reiknivexti. Um er að ræða raunreiknivexti þar sem allar fjárhæðir eru staðvirtar. Það hvort miðað er við 3% eða 5% reiknivexti hefur lítil sem engin áhrif á niðurstöður greiningarinnar.

²⁰ CMA (2024). CMA Impact Assessment 2023 to 2024. Vefslóð: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/66a89fd5fc8e12ac3edb069f/CMA_Impact_Assessment_2023_to_2024.pdf

Bresk samkeppnisyfirvöld staðvirða ekki fjárhæðir og því er um að ræða 3,5% nafnreiknivexti.

²¹ GVH (2023). *Ex-ante assessment of the welfare gains achieved by the GVH*. Vefslóð: https://www.gvh.hu/pfile/file?path=/en/gvh/analyses/ex_ante_impact_assessment/gvh-impact-ass-2017-2022-2022-12-31---externaldoc---final-2023-04-12---eng&inline=true

Ungversk samkeppnisyfirvöld staðvirða fjárhæðir, líkt og Samkeppniseftirlitið gerir, og því er um að ræða 3,5% raunreiknivexti.

²² Hagfræðistofnun (2017). Skýrsla nr. C17:02, *Samanburður á þjóðhagslegum kostnaði rafbíla og bensínbíla*, bls. 16-17. Vefslóð:

<https://ioes.hi.is/files/2021-05/Samanburdur-a-thjodhagslegum-kostnadi-rafbila-og-bensinbila.pdf>